

Övergripande handlingsplan miljö 2020

Krisberedskap, säkerhet och miljö
Åsa Paletun
063-14 76 78
asa.paletun@regionjh.se

2020-01-08
Fastställd 2020-01-14

RS/718/2019

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	Inledning.....	4
1.1	Handlingsplanens syfte och innehåll	4
1.2	Övergripande mål som handlingsplanen har att förhålla sig till	4
1.3	Ansvarig för genomförande	5
1.4	Tidsplan	5
2	Handlingsplanens mål	6
2.1	Ansvar för respektive mål	7
3	Aktiviteter för att nå målen.....	8
3.1	Mål: Minska regionens tjänsteresor och interna transporter inom alla verksamheter samt välja teknik och transportsätt, så att regionens klimatpåverkan från tjänsteresor och transporter minskar. Mål 2020: -10 % CO2 jämfört med 2017.	8
3.2	Mål: Minska regionens energianvändning i regionens verksamheter och fastigheter. Energianvändning kWh/m ² och CO ₂ -utsläpp. Mål för helår 2020: 204,7 kWh/m ²	9
3.3	Mål: Regionens totala avfallsmängd ska inte öka jämfört med 2017 (889 ton 2017)	10
3.4	Mål: Andel avfall som går till materialåtervinning ska vara hög, minst 41%.	11
3.5	Mål: För minst (90 %) av de kemiska produkter som hanteras i verksamheterna ska riskbedömningar vara slutförda och signerade under året i regionens kemikaliehanteringssystem. (utläses av iChemistry).....	12
3.6	Mål: Kemiska produkter klassade som cancerframkallande, mutagena och/eller reproduktionstoxiska ska ses över och bytas ut till mindre skadliga alternativ där så är möjligt och skyddsåtgärder vidtas där ett utbyte inte är möjligt. (Följs upp genom verksamheter som använder CMR-produkter jämfört med 2019 samt dokumenterade utredningar)	12
3.7	Mål: Andelen ekologiska livsmedel ska bibehållas och helst öka jämfört med 2019 och andelen socialt-etiskt märkta livsmedel ska vara minst 6 % av det totala utfallet av livsmedelsinköpen.	13
3.8	Mål: Ökad medvetenhet i miljöfrågor hos alla medarbetare	13
4	Beskrivning av hur handlingsplanen avser uppnå krav enligt särskilda perspektiv	14
4.1	Miljöaspekternas påverkan utifrån perspektiven miljö, hälsa och ekonomi	14
4.1.1	Tjänsteresor och transporter	14

Krisberedskap, säkerhet och miljö
Åsa Paletun
063-14 76 78
asa.paletun@regionjh.se

2020-01-08
Fastställd 2020-01-14

RS/718/2019

4.1.2	Materialanvändning och avfall	14
4.1.3	Energi	15
4.1.4	Kemikalier	15
4.1.5	Livsmedelsinköp	15
4.2	Miljöfrågor ur jämställdhets-, jämlikhets- och barnperspektiv	16
5	Uppföljning	17

Krisberedskap, säkerhet och miljö
Åsa Paletun
063-14 76 78
asa.paletun@regionjh.se

2020-01-08
Fastställd 2020-01-14

RS/718/2019

1 Inledning

1.1 Handlingsplanens syfte och innehåll

Regionens verksamheter är certifierade enligt miljöledningsstandarden ISO 14001 och EMAS vilket bland annat innebär ett åtagande att kontinuerligt förbättra miljöprestandan, formulera miljömål baserat på regionens betydande miljöaspekter m.m.. Att arbeta med miljöfrågor handlar om ständiga förbättringar för en hållbar utveckling.

Regionens interna miljöarbete är beroende av att alla verksamheter hittar sina bidrag i förbättringsarbetet för att vi gemensamt ska nå de övergripande målen.

Region Jämtland Härjedalen - Miljö		
Resurseffektivitet Cirkulär ekonomi	Minskad Klimatpåverkan	Giftfri Miljö
<ul style="list-style-type: none"> • Inköp/upphandling • Produktval & metodval • Minska slöserier • Avfall/källsortering • Återanvändning/återvinning • Vattenanvändning • Energieffektivitet 	<ul style="list-style-type: none"> • Resor & Transporter • Energianvändning • Material, produkter, livsmedel • Medicinska gaser • Köldmedieanvändning • Inköp/upphandling 	<ul style="list-style-type: none"> • Kemikalier i varor • Användning av kemikalier • Läkemedel • Livsmedel • Avfall/avlopp • Inköp/upphandling

Denna handlingsplan innehåller de målsättningar för 2020 och prioriterade aktiviteter som verksamheterna kan bidra med för att nå miljömålen såväl på kort som längre sikt och få en mer hållbar organisation.

De miljömål som prioriterats syftar främst till att få en ökad resurseffektivitet, minskad klimatpåverkan och en hälsosammare och giftfri miljö.

Handlingsplanen omfattar Region Jämtland Härjedalens egna verksamheter och det interna miljöarbetet.

1.2 Övergripande mål som handlingsplanen har att förhålla sig till

I [Långsiktig utvecklingsplan för område miljö](#) antagen av regionfullmäktige 2015-06-17 (RS/63/2015) återfinns bakgrundsfakta och de 34 politiskt prioriterade målen och 40 prioriterade aktiviteterna på 12 års sikt. I planen har regionens långsiktiga miljömål kategoriserats under nio rubriker; Kunskap och utbildning, Användning av material och produkter, Avfall, Kemikalier och kemiska ämnen i varor, Läkemedel, Energi, Resor och transporter, Livsmedel samt Strategiskt arbete. LUP miljö kommer att revideras under 2020.

Miljömål återfinns även i Regionplan och styrelsens och nämndernas verksamhetsplaner.

Krisberedskap, säkerhet och miljö
Åsa Paletun
063-14 76 78
asa.paletun@regionjh.se

2020-01-08
Fastställd 2020-01-14

RS/718/2019

1.3 Ansvarig för genomförande

➔ **Alla medarbetare** har ett ansvar att utifrån förmåga och befogenheter bidra till förbättringar inom miljöområdet och särskilt inom de prioriterade miljömålen.

Chefer har dock ett särskilt ansvar att bedöma vad den egna verksamheten har möjlighet att påverka och bidra med och ta hänsyn till det i verksamhetsplaneringen.

➔ **Förvaltningschefer samt Regionstabschef** ansvarar för att innehållet i handlingsplanen tas med i förvaltningarnas och stabens verksamhetsplanering.

➔ **Områdeschefer inom Hälso- och sjukvårdsförvaltningen** ansvarar för att de miljömål i handlingsplanen som är relevanta utifrån områdets miljöaspektsförteckning tas med i områdets verksamhetsplanering.

➔ **Områdeschefer inom Regionala utvecklingsförvaltningen och avdelningschefer inom Regionstaben** ansvarar för att de miljömål som är relevanta utifrån förvaltningens respektive stabens miljöaspektsförteckning tas med i områdets/avdelningens verksamhetsplanering.

➔ **Enhetschefer** ansvarar för att:

- de miljömål som är relevanta i aktuell verksamhet tas med i enhetens verksamhetsplanering,
- välja aktiviteter där det finns potential för förbättringar som kan bidra till regionens övergripande mål och tillse att de genomförs, samt för att
- följa upp de aktiviteter som prioriterats i verksamheten

- *Involvera med fördel enhetens miljöombud.*

1.4 Tidsplan

Handlingsplanen gäller för år 2020.

Krisberedskap, säkerhet och miljö
Åsa Paletun
063-14 76 78
asa.paletun@regionjh.se

2020-01-08
Fastställd 2020-01-14

RS/718/2019

2 Handlingsplanens mål

Handlingsplanen omfattar 8 prioriterade miljömål och för varje miljömål finns prioriterade aktiviteter som är övergripande, som många verksamheter berörs av och som särskilt behöver fokuseras på för att regionens övergripande mål ska kunna nås. För en enskild verksamhet är det lämpligt att välja de aktiviteter där det finns potential för förbättringar och det kan även finnas andra aktiviteter inom vissa verksamheter, som kan vara relevanta för att nå målen, än de som finns här i övergripande handlingsplanen. För att öka engagemang och incitament för valda aktiviteter/mål är det viktigt att även hitta ett sätt att följa upp för att kunna bedöma om åtgärderna lett till någon förbättring.

1. Minska regionens **tjänsteresor och interna transporter** inom alla verksamheter samt välja teknik och transportsätt, så att regionens klimatpåverkan från tjänsteresor och transporter minskar. Mål 2020: -10 % CO₂ jämfört med 2017.
2. Minska regionens **energianvändning** i regionens verksamheter och fastigheter: Energianvändning kWh/m² och CO₂-utsläpp. Mål för helår 2020: 204,7 kWh/m²
3. Regionens totala **avfallsmängd** ska inte öka jämfört med 2017 (889 ton 2017)
4. Andel avfall som går till **materialåtervinning** ska vara hög, minst 41%.
5. För minst (90 %) av de **kemiska produkter** som hanteras i verksamheterna ska **riskbedömningar** vara slutförda och signerade under året i regionens kemikaliehanteringssystem.
6. **Kemiska produkter klassade som cancerframkallande, mutagena och/eller reproduktionstoxiska** ska ses över och bytas ut till mindre skadliga alternativ där så är möjligt och skyddsåtgärder vidtas där ett utbyte inte är möjligt.
7. Andelen ekologiska **livsmedel** ska bibehållas och helst öka jämfört med 2019 och andelen socialt-etiskt märkta livsmedel ska vara minst 6 % av det totala utfallet av livsmedelsinköpen.
8. Ökad **medvetenhet i miljöfrågor** hos alla medarbetare

Krisberedskap, säkerhet och miljö
Åsa Paletun
063-14 76 78
asa.paletun@regionjh.se

2020-01-08
Fastställd 2020-01-14

RS/718/2019

2.1 Ansvar för respektive mål

Mål		Motiv till målet	Berörda verksamheter
1	Minskad klimatpåverkan från resor/transporter	Resor och transporter utgör en betydande del av regionens klimatpåverkan som det är angeläget att försöka minska så långt möjligt.	Alla verksamheter
2	Minskad energianvändning	Minskad energianvändning bidrar till minskad klimatpåverkan och har även inverkan på ekonomi och nyttjande av naturresurser	Alla verksamheter
3	Minskad avfallsmängd	Hushållning med resurser är viktigt ur både miljömässig och ekonomisk synpunkt.	Alla verksamheter
4	Hög andel materialåtervinning	Att så långt möjligt återvinna det som går till avfall är viktigt utifrån hushållning med naturresurser, men även ur klimatsynpunkt.	Alla verksamheter
5	Riskbedömning kemiska produkter	Riskbedömningar ligger till grund för en säker kemikaliehantering som är viktigt särskilt utifrån hälsa och arbetsmiljö.	Verksamheter som hanterar kemiska produkter
6	Utbyte/försiktighetsmått skadliga kemikalier	Att undvika cancerframkallande, mutagena och reproduktionstoxiska kemikalier är viktigt ur hälsosynpunkt och är förknippat med särskilda lagkrav i arbetsmiljölagstiftningen.	Verksamheter som använder s.k. CMR-produkter
7	Ekologiska livsmedel	Ekologiskt producerade livsmedel har en lägre miljöpåverkan framför allt vad gäller användande av bekämpningsmedel, antibiotika m.m.	Kostenheten, Folkhögskolorna samt regionens kaffe
8	Kunskap & medvetenhet	För att kunna fatta hållbara beslut och ta miljöhänsyn är det viktigt med en grundläggande kunskap och medvetenhet för att kunna uppnå förbättringar.	Alla verksamheter

3 Aktiviteter för att nå målen

3.1 Mål: Minska regionens **tjänsteresor och interna transporter** inom alla verksamheter samt välja teknik och transportsätt, så att regionens klimatpåverkan från tjänsteresor och transporter minskar. Mål 2020: -10 % CO2 jämfört med 2017.

Aktivitet	Målgrupp	Mätetal	Tidsplan	Ansvarig för genomförande	Kontaktperson
Minska antalet flygresor t.ex. genom att välja deltagande på distans eller välja tåg.	Medarbetare	Antal flygresor i förhållande till jämförbar tidsperiod.	2020	Medarbetare Beställare av resor Chefer	Arrangör (delta på distans) Resebyrå (resealternativ) Miljöstrateg (statistik resor)
Minska resor med bil som drivs med fossila bränslen genom t.ex. användande av digitala distanslösningar, nyttja kollektivtrafiken eller använda fordon med fossilfri drift.	Medarbetare	Beroende på verksamhet, t.ex. granskning körjournaler, prodiver egen bil i tjänsten, bränslekostnader.	2020	Medarbetare Chefer	Helpdesk (distanslösningar) Tidtabeller kollektivtrafik Länstrafiken (företagskort/applösning)
Använda transportmedel med låg klimatpåverkan vid resa/förflyttning. T.ex. gå, cykla, eldrift, tåg etc.	Medarbetare		2020	Medarbetare Chefer	Miljöstrateg/Miljöhandläggare
Vid egna arrangemang av möten och utbildningar erbjuda möjlighet till deltagande på distans.	Medarbetare	Andel av arrangemang där deltagande på distans erbjudits.	2020	Medarbetare Chefer	Helpdesk
Vid bokning av tider, möten och utbildningar som förutsätter fysisk närvaro - möjliggöra resande med kollektivtrafik och/eller samåkning	Medarbetare	Genomförda aktiviteter	2020	Medarbetare Chefer	Tidtabeller kollektivtrafik Länstrafiken (företagskort)
Informera om och diskutera Regionens regler för tjänsteresor	Medarbetare	Genomfört (Ja/Nej)	2020	Chefer	Miljöstrateg/Miljöhandläggare
Inför deltagande i möten eller utbildningar efterfråga möjlighet att delta på distans och där så är möjligt och lämpligt också delta på distans.	Medarbetare		2020	Medarbetare	

- Även om patienternas/besökarnas koldioxidutsläpp från resor inte mäts i dagsläget, liksom för arbetspendling, och därmed inte ingår i ovanstående mål kan det ändå vara relevant ur miljösynpunkt totalt sett att även genomföra åtgärder och aktiviteter för att minska även dessa resor samt i möjligaste mån underlätta för ett resande utan klimatpåverkan.

3.2 Mål: Minska regionens **energianvändning** i regionens verksamheter och fastigheter. Energianvändning kWh/m² och CO₂-utsläpp. Mål för helår 2020: 204,7 kWh/m²

Aktivitet	Målgrupp	Mätetal	Tidsplan	Ansvarig för genomförande	Kontaktperson
Se till att energiparläge är aktiverat på all utrustning där så är möjligt	Medarbetare	Ev. genomförd "energirond" ¹ (Ja/Nej)	2020	Chefer	
Släcka lysen och skärmar i utrymmen/vid arbetsstationer som inte används	Medarbetare	Ev. genomförd "energirond" ¹ (Ja/Nej)	2020	Medarbetare	
Rensa bort onödig data som inte behöver/ska vara kvar och lagras för att minimera behov av lagringskapacitet/servrar som kräver energi. T.ex. G:/H: etc för personal som avslutat sin anställning.	Medarbetare	Genomfört (Ja/Nej)	2020	Chefer Medarbetare	Regionens Dokumenthanteringsplan Sekretariatet
Vid inköp/upphandling av utrustning som kräver tillförsel av energi: - välja energieffektiva alternativ - om möjligt se till att energiparläge går att ställa in - om möjligt se till att utrustningen kan stängas av helt när den inte används	Alla involverade i inköp eller upphandlingar av utrustning som kräver energitillförsel	Genomfört (Ja/Nej)	2020	Målgrupp	Inköp- och upphandlingsenheten Miljöstrateg/Miljöhandläggare Fastighetsenheten MTA

¹ Med "Energirond" menas att man vid ett eller flera planerade tillfällen går en runda för att följa upp hur det ser ut på enheten/avdelningen, dokumenterar resultatet för att sen komma fram till eventuella åtgärder.

3.3 Mål: Regionens totala **avfallsmängd** ska inte öka jämfört med 2017 (889 ton 2017)

Aktivitet	Målgrupp	Mätetal	Tidsplan	Ansvarig för genomförande	Kontaktperson
Uppmärksamma slöserier av material/produkter och föreslå/vidta åtgärder	Medarbetare	Genomförd aktivitet (Ja/Nej) Ev. koll av statistik över inköp via förrådet för aktuella produkter	2020	Chefer, medarbetare	Miljöstrateg/Miljöhandläggare Materialkonsulent
Vid byte av material och produkter eller översyn av processer/metoder se över möjligheten att använda flergångsmaterial/flergångsprodukter	Medarbetare	Genomförd översyn	2020	Chefer	Miljöstrateg/Miljöhandläggare Materialkonsulent Verksamhetsutvecklare
Se över lagervolymer och sortiment så att inte material/produkter får utgången datum eller blir över och måste kasseras	Medarbetare	Genomförd inventering/översyn rutin	2020	Chefer	Miljöstrateg/Miljöhandläggare
Se över processer och arbetssätt så att inte onödiga mängder används eller att material/produkter blir över och måste kasseras	Medarbetare	Genomförd översyn	2020	Chefer	Miljöstrateg/Miljöhandläggare
Minimera utskrifter genom att: - undvika att skriva ut på papper det som går lika bra att läsa på skärmen - där så är möjligt, välja dubbelsidig utskrift samt - använda skrivarinställningen "privat utskrift" (för att minimera felutskrifter) på skrivare där så är möjligt (kontrollera med Helpdesk)	Medarbetare	Genomförd aktivitet (Ja/Nej)	2020	Chefer, medarbetare	Miljöstrateg/Miljöhandläggare Helpdesk

3.4 Mål: Andel avfall som går till **materialåtervinning** ska vara hög, minst 41%.

Aktivitet	Målgrupp	Mätetal	Tidsplan	Ansvarig för genomförande	Kontaktperson
Minska andelen avfall som går till brännbart eller deponi.	Medarbetare	T.ex. genom "pinnstatistik" eller ta hem statistik från förrådet över antal säckar för olika fraktioner.	2020	Medarbetare	Miljöstrateg/Miljöhandläggare
Informera om rutin för avfallshantering / Lathund för källsortering	Medarbetare	Genomförd aktivitet (Ja/Nej)	2020	Chef Miljöombud	Miljöstrateg/Miljöhandläggare
Uppmärksamma om stora mängder av ett visst materialslag/produkttyp slängs till brännbart som eventuellt skulle kunna gå till materialåtervinning istället (kontakta då miljöstrateg/miljöhandläggare för utredning)	Medarbetare	Genomförd aktivitet (Ja/Nej)	2020	Chef Miljöombud	Miljöstrateg/Miljöhandläggare
Vid inköp och upphandling ställa krav så att material, förpackningar och produkter så långt möjligt är förberett för att kunna materialåtervinnas då det är förbrukat	Alla involverade i inköp och/eller upphandlingar	Genomfört (Ja/Nej)	2020	Alla involverade i inköp och/eller upphandlingar	Miljöstrateg/Miljöhandläggare Inköp- och upphandlingsenheten

3.5 Mål: För minst (90 %) av de **kemiska produkter** som hanteras i verksamheterna ska **riskbedömningar** vara slutförda och signerade under året i regionens kemikaliehanteringssystem. (utläses av iChemistry)

Aktivitet	Målgrupp	Mätetal	Tidsplan	Ansvarig för genomförande	Kontaktperson
Bistå riskbedömningskonsulter med underlag för att riskbedömningar ska kunna göras på alla kemikalier.	Alla medarbetare/chefer/ utsedda kontaktpersoner	Genomfört (Ja/Nej)	(2019-) 2020	Chefer	Personalkonsulter Miljöhandläggare/Miljöstrateg
Granska och signera de riskbedömningar som är klara i systemet.	Chefer	Genomfört (Ja/Nej)	2020	Chefer	Personalkonsulter Miljöhandläggare/Miljöstrateg

Kommentar: När en riskbedömning är gjord, granskad och signerad blir den synlig för alla medarbetare, men resultatet av riskbedömningen, vilka skyddsåtgärder som behövs etc ska också kommuniceras med berörda medarbetare. Det är därför lämpligt att t.ex. nyttja miljöpunkten på APT till att gå igenom resultatet av riskbedömningar med medarbetarna.

3.6 Mål: **Kemiska produkter klassade som cancerframkallande, mutagena och/eller reproduktionstoxiska** ska ses över och bytas ut till mindre skadliga alternativ där så är möjligt och skyddsåtgärder vidtas där ett utbyte inte är möjligt. (Följs upp genom verksamheter som använder CMR-produkter jämfört med 2019 samt dokumenterade utredningar)

Aktivitet	Målgrupp	Mätetal	Tidsplan	Ansvarig för genomförande	Kontaktperson
Där så är möjligt, byta hantering av formalin till slutet system	Chefer/inköpsansvariga	Genomfört (Ja/Nej)	2020	Chefer	Förrådet (för det system som finns på avtal för mindre preparat) Inköp och upphandling
Kontrollera i "Överblick" i kemikaliehanteringssystemet om man har produkter på "CMR"-listan som inte är formalin och göra dokumenterad utredning för dessa i enlighet med Arbetsmiljöverkets föreskrifter.	Chefer	Genomfört (Ja/Nej)	2020	Chefer	Personalkonsulter
Informera berörda medarbetare om vilka CMR-produkter enheten hanterat, vilka skyddsåtgärder som krävs vid hantering av denna typ av produkter samt när (och hur) avvikelser ska rapporteras.	Chefer	Genomfört (Ja/Nej)	2020	Chefer	Personalkonsulter

3.7 Mål: Andelen ekologiska **livsmedel** ska bibehållas och helst öka jämfört med 2019 och andelen socialt-etiskt märkta livsmedel ska vara minst 6 % av det totala utfallet av livsmedelsinköpen.

Aktivitet	Målgrupp	Mätetal	Tidsplan	Ansvarig för genomförande	Kontaktperson
Vid inköp av livsmedel och val av menyer arbeta för att bibehålla och helst öka andelen ekologiska och socialt-etiskt producerade livsmedel	Patienter Besökare Medarbetare	Andel av utfallet för livsmedelskostnader Mäts minst per Tertial & helår	2020	Chefer och kostansvariga vid regionens produktionskök	

3.8 Mål: Ökad **medvetenhet i miljöfrågor** hos alla medarbetare

Aktivitet	Målgrupp	Mätetal	Tidsplan	Ansvarig för genomförande	Kontaktperson
Använda checklista miljö vid introduktion av nyanställda	Nyanställda	För 100% av alla nyanställda finns dokumenterad genomgång av checklisten.	Vid introduktion av nya medarbetare under 2020	Chefer samt ansvariga för introduktion på respektive arbetsplats.	Miljöombud Miljöhandläggare Miljöstrateg
Använda checklista miljö för uppdatering av kunskap hos befintliga medarbetare.	Medarbetare	Välj lämplig nivå/mått	2020	Chefer	Miljöombud Miljöhandläggare Miljöstrateg
Visa och diskutera regionens miljöfilmer på arbetsplatsträffar under året	Medarbetare	Välj ut de som är relevanta för verksamheten och planera in tillfällen, följ upp om det genomförs enligt plan och notera vilka som sett dem.	2020	Chefer	Miljöombud Miljöhandläggare Miljöstrateg
Gå igenom regionens Miljöpolicy på arbetsplatsträff	Medarbetare	Genomfört/Inte genomfört	2020	Chefer	Miljöombud Miljöhandläggare Miljöstrateg
Gå igenom vilka regler och rutiner inom miljöområdet som berör verksamheten	Medarbetare	Antingen gå igenom vilka som berör verksamheten o sen upp till var och en att läsa på eller välja en eller flera och gå igenom – genomfört/inte genomfört	2020	Chefer	Miljöombud Miljöhandläggare Miljöstrateg

4 Beskrivning av hur handlingsplanen avser uppnå krav enligt särskilda perspektiv

4.1 Miljöaspekternas påverkan utifrån perspektiven miljö, hälsa och ekonomi

4.1.1 Tjänsteresor och transporter

Miljö

- Klimatpåverkan genom avgasutsläpp
- Vid flygresor även klimatpåverkande höghöjdseffekt för utsläpp på hög höjd.
- Hushållning med naturresurser vid val av färdssätt, bränslen samt vid val om att använda teknik (ex distansoberoende teknik) stället för transport.
- Utsläpp av försurande ämnen vid förbränning av fossila bränslen
- Bildande av marknära ozon vid förbränning av fossila bränslen

Hälsa

- Hälsoskadliga avgasutsläpp (t.ex. partiklar, kväveoxider)
- Buller
- Minskat antal tjänsteresor medför minskade skaderisker via trafikolyckor då man minimerar tiden man tillbringar på väg.
- Utsläpp av koldioxid förstärker växthuseffekten som medför ett förändrat klimat vilket kan medföra en rad olika effekter på människors hälsa.

Ekonomi

- Lägre kostnader vid minskat antal tjänsteresor och transporter
- Eventuellt ökade kostnader initialt vid byte av fordon (beroende på val av fordonsmodell), men lägre driftskostnader.
- Lägre kostnader vid övergång till kollektivt resande
- Att använda tele- och videomöten och telefonkonferenser istället för att resa innebär minskade kostnader.

4.1.2 Materialanvändning och avfall

Miljö

- Klimatpåverkan och annan miljöpåverkan i form av produktion, avfallstransporter, avfallsdeponier samt förbränning av avfall
- Hushållning med naturresurser med minskade slöserier, förebyggande av uppkomst av avfall, långtgående källsortering och materialåtervinning
- Giffri miljö genom utsortering av farligt avfall och säkert omhändertagande av avfallet

Hälsa:

- Bättre arbetsmiljö för de som hanterar avfallet vid bättre källsortering.

Ekonomi:

- Lägre kostnader för kvittblivning vid högre grad av källsortering samt vid minskade mängder avfall
- Lägre kostnader vid materialeffektivitet

4.1.3 Energi

Miljö

- Klimatpåverkan via utsläpp från energiproduktion (dock inte alla energislag)
- Hushållning med naturresurser.
- Utsläpp av försurande ämnen vid förbränning av fossila bränslen.
- Bildandet av marknära ozon vid förbränning av fossila bränslen.

Hälsa

- Klimatförändringar kan medföra ökning av vektorbundna sjukdomar, ökad frekvens av extrema väderhändelser kan medföra olyckor/skador, köldskador, hälsopåverkan vid värmeböljor, risk för försämrad vattenkvalitet m.m.

Ekonomi

- Energieffektivare utrustning, energismart beteende, investeringar för energieffektiviseringar och minskad energianvändning är nödvändigt för att dämpa kostnadsutvecklingen med stigande energipriser.
- För hyrda lokaler är målsättningen att regionen står för elenergiabonnemangen för att kunna påverka elenergikostnaden och göra regionens investering i vindkraft ännu mer lönsam.

4.1.4 Kemikalier

Miljö

- Gifrfri miljö genom utfasning av särskilt farliga kemikalier, säker hantering av kemikalier och kemikalieavfall samt minskning av den totala kemikalieanvändningen

Hälsa

- Giftiga, frätande, brandfarliga, hälsoskadliga kemikalier påverkar hälsa och arbetsmiljö i olika grad. Kemikalier som hanteras felaktigt kan indirekt påverka människors hälsa om skadliga ämnen kommer ut i t.ex. vatten och luft. Genom att byta ut till mindre skadliga produkter, undvika onödig användning, minimera volymerna samt göra relevanta riskbedömningar så minskar riskerna för de medarbetare som hanterar kemiska produkter.
- Skadliga kemikalier kan också ingå i varor och produkter. Genom att minimera användning material och produkter som innehåller sådana ämnen minskar också risken för skadliga verkningar på hälsan där särskilt barn och unga är känsliga för hormonstörande och cancerframkallande ämnen.

Ekonomi

- Bättre arbetsmiljö ur kemikaliesynpunkt minskar risken för sjukfrånvaro av den orsaken
- Lägre kostnader på sikt vid mer kontrollerad kemikalieanvändning och en förmodad minskning av totala användningen.

4.1.5 Livsmedelsinköp

Miljö

- Stor indirekt påverkan på biologisk mångfald, minskning av föroreningar och användning/spridning av gifter, påverkan på djurskydd m.m. genom att ställa krav på produktionen och produkter.

Hälsa

- Möjlighet till bättre arbetsmiljö och hälsa för de som producerar varorna samt för omgivande befolkning
- Minskar antibiotikaanvändningen i förhållande till importerade livsmedel, då ekologiskt uppfödda djur (liksom svenska) enbart får ges antibiotika i botande syfte och inte i förebyggande.

Ekonomi

- Merkostnad för inköp av ekologiskt producerade livsmedel då dessa generellt sett är dyrare.

4.2 Miljöfrågor ur jämställdhets-, jämlikhets- och barnperspektiv

Varje år dör tre miljoner barn i sjukdomar som har sin grund i miljöförstöring och klimatförändringar och t.ex. beräknar Världshälsoorganisationen att antalet barn som dör av astma kommer att öka med 20 procent de närmaste tio åren, om inte utsläppen minskar. Barn och unga framhåller själva klimat- och andra miljöfrågor som några av de viktigaste framtidsfrågorna.

FN har låtit göra en stor utredning om hur barn och unga påverkas av naturkatastroferna som kommer i klimatförändringens spår. Man har haft barnkonventionen som utgångspunkt och har ganska snabbt kunnat konstatera att barn och unga som lever i katastrofutsatta områden har berövats de flesta av sina rättigheter. Utredningen har även slagit fast att problemet både är akut i de områden som är utsatta, men även långsiktigt då klimatförändringen är en pågående process. Om inget görs kommer än större problem att uppstå. Det är således både ett lokalt och ett globalt problem samt både kortsiktigt och långsiktigt.

Människor och miljö utsätts för farliga ämnen som sprids via kemiska produkter och varor som finns omkring oss i vardagen. Det kan ske genom direkt kontakt till exempel vid inandning av ämnen som dunstar från rengöringsmedel, genom upptag i huden av kosmetiska produkter eller när barn suger på föremål. Kemikalier kan vara akut giftiga, vilket betyder att de kan orsaka skada genast, till exempel vara frätande. Det finns också kemikalier som kan skada genom att till exempel ge allergi. En del ämnen bryts inte ner utan samlas i djurs och människors kroppar. I blodprover och bröstmjolk från människor har forskarna hittat många ämnen, varav en del kan påverka hormonsystemet och andra kan påverka nervsystemet. Påverkan kan också ske indirekt. En stor mängd varor genererar en stor mängd avfall och med avfallet sprids kemikalierna vidare – till marken och till vattnet, och så småningom till grönsakerna och till fisken som i sin tur hamnar på middagsbordet. Barn och unga är mer känsliga för kemikalier än vuxna. Det beror dels på att deras kroppar, till exempel hjärnan, hormonsystemet och immunsystemet, inte är färdigutvecklade och om skador uppstår i ett tidigt utvecklingsskede kan det få livslånga konsekvenser. Barn betar sig också annorlunda jämfört med vuxna och blir därför mer exponerade för kemikalier. De äter, dricker och andas mer än vuxna i förhållande till sin storlek. Mindre barn utforskar världen krypande och de suger och tuggar på saker för att uppleva dem. Exponering tidigt i livet har också betydelse för vad som händer senare i livet hos män och kvinnor.

I en studie vid Uppsala universitet, där man exponerade möss för vissa organiska miljögifter under nyföddhetsperioden så orsakade det beteendestörningar som hyperaktivitet och sämre inlärningsförmåga ungefär lika mycket för han- och hondjur. När det gäller andra miljögifter kan man dock se skillnad i hur kvinnor och män påverkas, olika för olika ämnen. Genusperspektiv på klimatförändringar visar på stora skillnader i hur kvinnor och män drabbas, i vem som belastas och vem som värnar om miljön och vem som har makt att fatta beslut. Ojämsställdheten resulterar i att kvinnor är den grupp som har minst möjlighet att påverka, men som drabbas hårdast i miljörelaterade krissituationer. I flera delar av tredje världen förväntas allt fler människor snart att dö på grund av miljöproblem.

En av klimatförändringarnas svåraste konsekvenser är massflykt. Miljöflyktingarna i världen är i dag fler än dem som flytt på grund av krig. Kvinnor riskerar inte bara att dö på grund av naturkatastrofer, utan för att våld mot kvinnor tilltar i krissituationer. Kvinnors arbetsbörda ökar också markant jämfört med männens i flykt.

Konsekvenserna av ett ändrat klimat är störst i utvecklingsländer, men även i Sverige påverkas kvinnor mer än män av förändringar, samtidigt som de har mindre makt över orsakerna till dem. Exempelvis är det mestadels män som sitter i energibolagens beslutsfattande positioner.

Men kvinnor verkar i större utsträckning än män vilja göra något åt klimatet. Flera svenska rapporter har under de senaste åren visat bland annat att män förbrukar mer energi än kvinnor, framför allt på transporter, och att kvinnor säger sig vara mer villiga att förändra sina levnadsvanor till förmån för miljön.

5 Uppföljning

De övergripande handlingsplanerna följs upp i tertialrapport, delårsrapport och årsbokslut. Regionstabschef ansvarar för uppföljningen med hjälp av ansvarig verksamhetsstrateg för respektive handlingsplan. Uppföljningen sker genom en kortfattad beskrivning om läget för varje handlingsplan, vad som gjorts och vad som planeras samt om målen i handlingsplanen bedöms vara uppfyllda till årets slut.

Regionens samlade miljöarbete och uppföljning av resultat redovisas dessutom i ett årligt [Miljöbokslut](#) som sammanställs i enlighet med EMAS-förordningens krav samt fastställt kontrollprogram.

